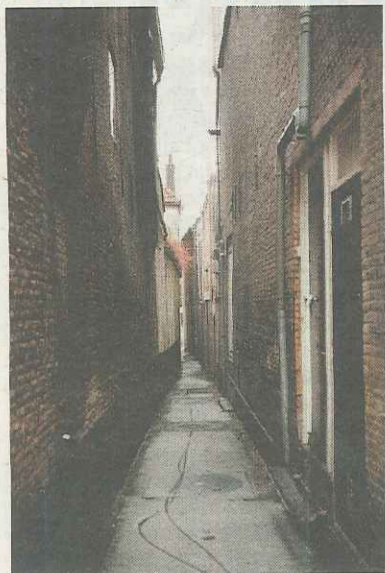

Reportage Rijksbeschermd zeehavenstadje

Vlaardingen beschermd zonder stolp

Een deel van Vlaardingen is sinds donderdag beschermd stadsgezicht, inclusief de bedrijvige haven. Dat betekent niet dat er niks meer mag.

Van onze verslaggever
Bart Dirks

VLAARDINGEN In de jaren zeventig had Vlaardingen het imago van 'stinkstad', onder meer te wijten aan de Superfosfaatfabriek die kunstmest produceerde. En lang nadat Vlaardingen niet meer de grootste haringvloot van het land had, bleef het in buurgenote Schiedam gebruikelijk om te zeggen: 'Ik ruik dat je uit Vlaardingen komt, want je stinkt naar haring.'

't Kan verkeren. In 2010 kreeg de gemeente met bijna 71 duizend inwoners de titel 'Groenste stad van Europa', donderdag werd een groot deel tot rijksbeschermd stadsgezicht verklaard. Tot vreugde van Wout den Breems, voorzitter van de Historische Vereniging Vlaardingen. 'Wij zijn geen Leiden of Dordrecht, Vlaardingen is een werkstad waar altijd is gesloopt en gebouwd, maar je moet ontzettend zuinig zijn op wat je nog hebt.'

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft ruim vierhonderd stads- en dorpsgezichten beschermd uit de periode voor 1850. Vlaardingen, met zijn middeleeuwse centrum, krijgt de nieuwe status echter vanwege de lopende inventarisatie van jongere bouwkunst en stedenbouw uit 1850-1940. Daar zullen uiteindelijk 160 'gezichten' onder vallen. De Rijksdienst heeft deze ronde bijna klaar en gaat vervolgens bijzondere plekken van de wederopbouw in kaart brengen.

Oude Haven

'Vlaardingen is een van de weinige zeehavenstadjes waar de diverse groeistadia nog altijd goed te zien zijn', zegt Jan van de Voorde, plaatsvervangend directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 'Het is ook bijzonder dat drie verschillende delen van Vlaardingen beschermd worden.'

Het eerste is het middeleeuwse ge-

bied. Vlaardingen raakte zevenhonderd jaar na Christus al bewoond op de westelijke oeverwal van een voormalige kreek, de latere Oude Haven. In de 11de en 12de eeuw werden de eerste dijken en terpen opgeworpen. Nog steeds zijn die te herkennen: in de Hoogstraat, de historische ruggengraat van het oude centrum, lopen alle steegjes en zijstraten omlaag. Ook de Markt, feitelijk een beklinkerde straat rondom de Grote Kerk, is nog duidelijk een terp.

Rederspakhuisen

Het tweede beschermde gebied is de buitendijkse haven, de tussen 1880 en 1915 aangelegde Koningin Wilhelmina Haven. Historische rederspakhuisen staan hier naast immense opslagtanks van Vopak en de Magnesiet- en Amarilfabrieken, waar stenen en mineralen worden verwerkt.

'De voormalige visserijafslag is allang een rijksmonument, maar je ziet ook veel verval hier', zegt Wout den Breems van de historische vereniging. Over het water wijst hij op vervelozepakhuisen. 'En dan hoop je maar dat het niet in de fik vliegt, want dan ben je het alsnog kwijt.'

Moet je een operationeel havengebied wel willen beschermen om zijn historische waarde? Den Breems: 'Je kunt natuurlijk niet steeds roepen dat alles bij het oude moet blijven. De Koningin Wilhelmina Haven is belangrijk voor de werkgelegenheid in Vlaardingen. Bedrijven moeten kunnen uitbreiden, maar door de waarde van historische objecten te beschrijven, komt er ook meer waardering voor.'

Verderop, aan de Westhavenkade bij de sluisen, is de voormalige Pelmolen daar een voorbeeld van. 'De gemeente wilde de Pelmolen slopen, zodat er vrij zicht kwam op de Nieuwe Maas. Toen hebben wij gezegd: ho even! Nu zitten er appartementen in. Dat is een prima herbestemming.'

Volgens Jan van de Voorde van de

De Hoogstraat, aangelegd op een dijklichaam. Foto's linksboven: een van de vele steegjes in het oude centrum. Midden: de Pelmolen aan de Westhavenkade, nu een appartementencomplex. Foto's An-Sofie Kesteleyn

Vlaardingen

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is het een misvatting dat er niks meer mag in een beschermd stads- of dorpsgezicht. 'De boel gaat niet op slot. We zetten geen stolp over het gebied. Eigenlijk is het vooral een compliment voor een gemeente als Vlaardingen dat

ze hun spullen al zo lang en zo goed op orde hebben.'

De feitelijke bescherming zit in het bestemmingsplan van de gemeente. Die moet zich bewust zijn van de cultureel-historische waarde en ernaar handelen, aldus Van de Voorde. 'Dan kun je een alliantie aangaan tussen het erfgoed en de ruimtelijke ordening.'

Sloppenwijken

Misschien wel de meest verrassende troef van Vlaardingen, naast de middeleeuwse dijk- en havennederzetting en het buitendijkse haven- en industriegebied, is de Oostwijk. Hier liggen jaloersmakende dokterswoningen pal aan het 'Vondelpark van Vlaardingen': het Oranjepark en 't Hof, het voormalige buiten van Wilhem van Ruytenburch (1600-1657), alias de man in het gele pak, rechts op De Nachtwacht van Rembrandt.

Ook de Oostwijk is sinds donderdag door het rijk beschermd. Hier hebben alle rangen en standen uit de laat-19de en begin-20ste eeuw hun bouwsporen achtergelaten, van reder tot scheepsmaatje.

'Die wisten het ook wel, de menen die hier hebben gebouwd', zegt Den Breems op het Verploegh Chasséplein, een scharnierpunt in de Oostwijk waar een aantal statige lanen samenkomen. Op de kop van de straten staan imposante stadsvilla's van de reders, artsen en andere notabelen, met rijke ornamenten. Ze dragen namen als Iepenschoon, Zonneweelde, Bloemenlust en Dinterheem. 'Hier zijn we als Vlaardingen best wel trots op.'

Als je de dwarsstraten verder ingaat, volgen al snel de wat gewonere huizen van de schippers. Daarna volgen de kleine arbeiderswoningen in Anton Pieck-stijl. Van deze categorie, 'de sloppenwijken', noemt Van Breems ze met weemoed, is veel gesloopt.

'Heel veel krotten hebben in de jaren tien en twintig van de vorige eeuw al plaats gemaakt voor sociale woningbouw. Stel je voor: in plaats van een wc'tje achter in de tuin kreeg je ineens een huis met een kraan. Ook veel van die woningen zijn niet meer geschikt voor deze tijd. Tenminste, dat vindt de gemeente. Wij vechten voor behoud, maar het lukt niet altijd.'